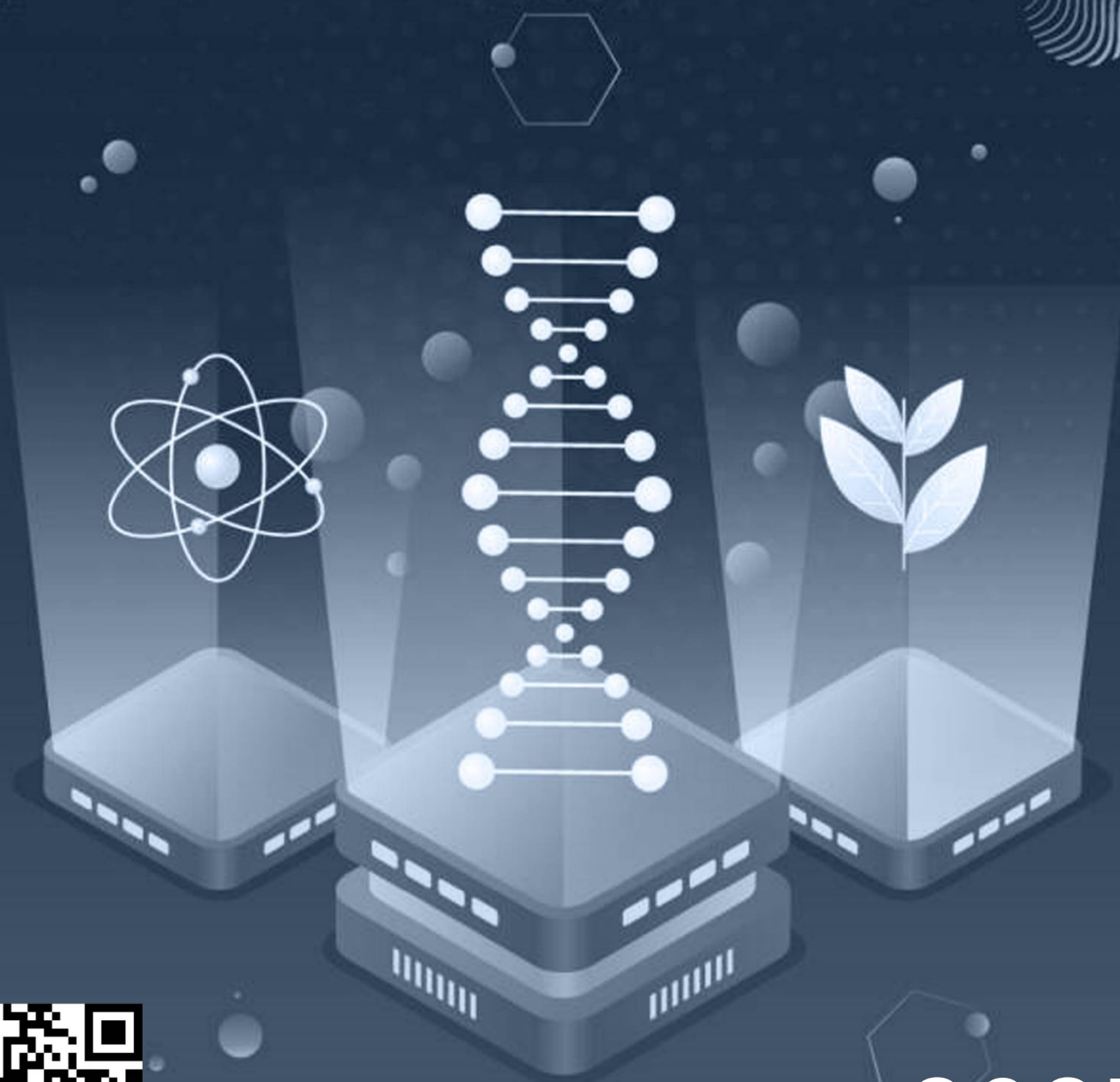

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

JOURNAL OF MAMUN SCIENCE

Volume 3, Issue 8 **2025**

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

«MAMUN SCIENCE» JURNALI

3 JILD, 8 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

TOM 3, HOMEP 8

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 3, ISSUE 8

TOHKENT-2025

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «МА'МUN SCIENCE» | JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»
№8 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0000-2025-8>

Бош мухаррир: | Главный редактор:
Chief Editor:

Urazbayeva Dilbar Abdullayevna
Psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Ma'mun Universiteti NTM

Бош мухаррир ўринбосари: | Заместитель
главного редактора: | Deputy Chief Editor:

Xudoynazarov Egambergan Madrahimovich
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
dotsent Ma'mun Universiteti NTM

TAHRIRIY MASLAHAT KENGASHI | EDITORIAL BOARD | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

FILOLOGIYA FANLARI (INGLIZ TILI)

Axmedov Oybek Saporboyevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

O'rozboyev Abdulla Durdibayevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Ma'mun Universiteti NTM

Kalandarov Oybek Ruzimbayevich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Yakubov Muzaffar Kamildjanovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Galiyeva Margarita Rafaellovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Nasrullayeva Nafisa Zafarovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Samarqand davlat chet tillari instituti

Cho'ponov Otanazar Otojonovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)
Urganch davlat universiteti

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Samandarova Lola Sultanovna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

FILOLOGIYA FANLARI (RUS TILI)

Cho'ponov Otanazar Otojonovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)
Urganch davlat universiteti

Ruzmetov Surojbek Allaberganovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch davlat universiteti

FILOLOGIYA FANLARI (NEMIS)

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch davlat universiteti

FILOLOGIYA FANLARI (O'ZBEK TILI)

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

TARIX FANLARI

Anatoliy Sagdullayevich Sagdullayev

Tarix fanlari doktori, professor; akademik
O'zbekiston Respublikasi Fanlar
akademiyasining haqiqiy a'zosi

Ashirov Adhamjon Azimbayevich

Tarix fanlari doktori, professor,
O'zbekiston Respublikasi
Fanlar akademiyasi Tarix instituti.

Goncharov Yuriy Mixaylovich

Tarix fanlari doktori, professor
Altay davlat universiteti Rossiya

Shaydurov Vladimir Nikolayevich

Tarix fanlari doktori, dotsent
Leningrad davlat universiteti Rossiya

Abdullayev Utkir Ismoilovich

Tarix fanlari doktori (DSc),
dotsent Urganch davlat universiteti

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna

Tarix fanlari doktori (DSc), dotsent
Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Timur Pulatovich

Tarix fanlari nomzodi, dotsent
Ma'mun Universiteti NTM

Abdalov Umidbek Matniyazovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

Jumaniyozova Mamlakat Tojiyevna

Tarix fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Urganch davlat universiteti

Xo'jamuratov Umarjon Rustamovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch pedagogika instituti

PSIXOLOGIYA FANLARI

Shoumarov G'ayrat Baxromovich

Psixologiya fanlari doktori, professor; akademik
O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi

Kryukova Tatyana Leonidovna

Psixologiya fanlari doktori, professor
Kostroma davlat universiteti Belorusiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich

Psixologiya fanlari doktori, professor
Grodno davlat universiteti Belorusiya

IQTISODIYOT FANLARI

Ruzmetov Baxtiyar

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ma'mun Universiteti NTM

Sherov Alisher Bakberganovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Voronsova Yuliya Vladimirovna

Iqtisodiyot fanlari nomzodi

Moskva davlat boshqaruvi universiteti

Jabborov Umarbek Rustambekovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Cho'ponov San'at Otanazarovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Niyazmetov Islambek Masharipovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

PEDAGOGIKA VA FALSAFA FANLARI

Sardor Sharifzoda O'razboy Tabib o'gli

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Adilov Zafar Yunusovich

Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Slepko Yuriy Nikolayevich

Psixologiya fanlari doktori, professor

Yaroslav davlat pedagogika universiteti

Xazova Svetlana Abduraxmanovna

Psixologiya fanlari doktori, dotsent Kostroma
davlat universiteti Belorusiya

Kalandarova Madina Baxadirovna

Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

TIBBIYOT FANLARI

Yuldashev Baxrom Sobirjanevich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Ravshanbek Babajonovich

Tibbiyot fanlari doktori, professor

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Esamuratov Aybek Ibragimovich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Samandarova Barno Sul-tonovna

Biologiya fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Tajiyeva Zebo Baxodirovna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Nazarova Maloxat Berdiboyevna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Xudaynazarova Salomat Ruzibaevna

Tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent pediatriya tibbiyot instituti

ILMIY JURNAL TEXNIK KOTIBI

Sultanov Samandar Maxmud o'g'li

Arxeolog (tadqiqotchi pedagog)

Ma'mun Universiteti NTM

Журнал включен в перечень ВАК национальных научных изданий, рекомендуемых для публикации основных научных результатов диссертаций по медицинским наукам постановлением № 01-08/3068/17 от 27 сентября 2024 г.

Page Maker | Верстка | Саифаловчи: Xurshid Mirzaxmedov

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

FILOLOGIYA

1. Safarova Svetlana Satimovna XIVA XONLIGINING G‘ARBIY SIBIR HUDUDI BILAN MADANIY ALOQALARI TARIXI.....	7
2. Машарипова Садокат Абдуллажоновна ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ОБРАЗ АМИРА ТИМУРА ПО КНИГЕ Т. ВАСИЛЬЧЕНКО “ЭМИР ТИМУР. ИСТОРИЯ, ЛИЧНОСТЬ, ВРЕМЯ”.....	14
3. Raufjon Mahmudov, Sultonova Jayrona O‘ZBEK XALQ ERTAKLARINING LEKSIK QATLAMLARI VA LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI.....	19
4. Шухрат Эркинович Худайбергенов ЯЗЫКОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ КЛАССИЧЕСКИХ КИНОКОМЕДИЙ В ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОМ РАКУРСЕ.....	26
5. Bobir Maxammadov MIKROSOFT WINDOWS OPERATSION TIZIMI TERMINLARINING MAXSUS LUG‘ATLARDA BERILISHI.....	32
6. Raufjon Mahmudov, R.Allaberganova O‘ZBEK TILIDAGI TARIXIY ANTROPONIMLAR.....	37
7. Abdullayeva Shaxnoza TERMINOLOGIYA VA ONTOLOGIYA MUNOSABATLARI.....	43
8. Raufjon Mahmudov, Nilufar Zaripova ABU RAYHON BERUNIYNING “OSOR UL-BOQIYA” ASARI VA TILSHUNOSLIK AN‘ANALARI.....	54
9. Rasulqulova Sitara Shodmonjonovna O‘G‘UZ LAHJASINING HUDUDIY XUSUSIYATLARI VA BILINGVIZM JARAYONLARI..	59
10. Raufjon Mahmudov, Dilfuza Ruzmatova JADIDCHILIK HARAKATI VA UNING XORAZM MADANIY HAYOTIDAGI O‘RNI.....	64
11. Sherzod Atajanov UMUMERONIY TILLAR BILAN BOG‘LIQ ANTROPONIMIK TIZIM.....	72
12. Safarova Svetlana Satimovna XV – XVI ASRLARDA XORAZM VOHASINING QUYI VOLGABO‘YI HUDUDLARI BILAN ALOQALARI.....	77
13. Вазира Муродова “ОИЛА” КОНЦЕПТИНИНГ КОГНИТИВ ХУСУСИЯТЛАРИ.....	83
14. Вазира Муродова “ОИЛА” КОНЦЕПТИНИНГ ЭТИМОЛОГИК – СЕМАНТИК ТАМОЙИЛЛАРИ.....	89

TARIX

- 15. Matqurbonov Omonbek Odilbekovich, Jumanazarova Sadoqat Zafarbek qizi**
KARVON YO'LI BO'YLAB HARAKAT QILGAN XORAZM SAVDOGARLARINING
SHARQIY YEVROPA VA KAVKAZDAGI FAOLIYATI.....99
- 16. Ismailov Bobur Baxramovich**
XIVA XONLIGIDA SO'NGGI O'RTA ASRLARDA METALSOZLIK XOM-ASHYO
MANBALARI VA TASHQI SAVDO ALOQALARI TARIXI.....103
- 17. Palvanova Tuxtajon Palvanovna**
XORAZMDA TEATR SAN'TINING TASHKIL TOPISHI VA RIVOJLANISHI.....108

Bobir Maxammadov-

Andijon davlat chet tillari instituti mustaqil izlanuvchisi, f.f.f.d (PhD)

E-mail: maxammadovuz@gmail.com

**MIKROSOFT WINDOWS OPERATSION TIZIMI TERMINLARINING MAXSUS
LUG‘ATLARDA BERILISHI**<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.17154568>**ANNOTATSIYA**

Maqola Microsoft Windows operatsion tizimi terminlarining leksikografik tavsifi bo‘yicha muammolarni va ularni hal etish vazifalarini yoritadi. Ingliz, turk va o‘zbek tillaridagi maxsus lug‘atlar (Microsoft Computer Dictionary; TDK resurslari; AKT izohli lug‘ati) tahlili shuni ko‘rsatadiki, versiyalararo “drift”, sinonimiya/variantlilik, ko‘p komponentli birliklarning mikrostrukturada berilishi, brend/o‘zlashma birliklarning ortografik-morfologik me‘yorlari hamda UI-kontekstga bog‘liqlik (funksiya, joylashuv, affordans) leksikografik yechimlarni talab etadi. Korpusga tayanib termin ajratish, variantlarni normallashtirish, FLORe (Function–Location–Operation–Relations) mikrostruktur andazasi, kross-tiliy (EN–TR–UZ) xaritalash va TEI Lex-0/OntoLex-Lemon asosidagi ma’lumot modeli taklif qilinadi. Natijada, Windows terminlari uchun izchil, versiyalanadigan va kognitiv jihatdan “yengil” termin banki uchun metodik asos ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: leksikografiya; Windows terminologiyasi; mikrostruktur; korpusga asoslangan yondashuv; sinonimiya/variantlilik; kross-tiliy moslik; normativlashtirish

Бобир Махаммадов-Соискатель Андижанского государственного
института иностранных языков, кандидат филологических наук (PhD)**ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКОЕ ОПИСАНИЕ ТЕРМИНОВ ОПЕРАЦИОННОЙ
СИСТЕМЫ MICROSOFT WINDOWS В СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ СЛОВАРЯХ****АННОТАЦИЯ**

Статья рассматривает лексикографическое описание терминов ОС Microsoft Windows, выявляя проблемы версионного «дрейфа», синонимии/вариантности, представления многословных единиц в микроструктуре словарной статьи, нормирования брендов и заимствований, а также контекстуальной привязки к UI (функция, расположение, операционные действия). На основе сопоставления специализированных словарей (Microsoft Computer Dictionary; ресурсы TDK; узбекский объяснительный словарь ИКТ) предлагаются: корпусное извлечение терминов и нормализация вариантов, микрошаблон FLORe (Function–Location–Operation–Relations), межъязыковое выравнивание EN–TR–UZ и моделирование данных в TEI Lex-0/OntoLex-Lemon. Результат — реплицируемая, версионированная и когнитивно экономная терминологическая база для Windows.

Ключевые слова: лексикография; терминология Windows; микроструктура словарной статьи; корпусный подход; вариантность; межъязыковое выравнивание; стандартизация; TEI Lex-0; OntoLex-Lemon.

Bobir Makhammadov-

Independent researcher at Andijan State Institute of Foreign Languages,
PhD in Philology (Doctor of Philosophy)

REPRESENTATION OF MICROSOFT WINDOWS OPERATING SYSTEM TERMINOLOGY IN SPECIALIZED DICTIONARIES

ABSTRACT

This paper examines the morphological-constructive patterns of Turkish Windows terminology through the lens of derivation and compounding. Using strings from the Windows 10/11 UI and official translations, we annotate terms by pattern type. The analysis shows the dominance of izafet-type compounds [N + N-POSS3] (e.g., “görev çubuğu” ‘taskbar’, “güvenlik duvarı” ‘firewall’, “dosya gezgini” ‘File Explorer’) and verbal nominalizations [V + -mA/-me] (e.g., “güncelleme” ‘update’, “eşitleme” ‘sync’). Agentive/instrumental derivatives [V + -(I)CI] (“yönetici”, “bağdaştırıcı”) and adjectival formations with [N + -sIz/-siz] (“kablosuz ağ” ‘wireless network’) are also productive. For borrowed bases (“Bluetooth sürücüsü”, “Wi-Fi ağı”), Turkish suffixes attach in harmony with vowel harmony rules; the 3rd-person possessive in izafet (-s)ı/-si remains stable, while pluralization (“Ayarlar” ‘Settings’) encodes category-level meanings.

Keywords: Windows terminology, izafet compound, derivation, nominalization, agentive suffix, compounding, borrowing adaptation, localization, Turkish morphology.

KIRISH VA DOLZARBLIGI

Raqamli ekotizimda foydalanuvchi interfeysi (UI) tili terminologiyasi tez o‘zgaradi; shu bois Windows terminlarini leksikografik tavsiflashda dinamika (versiyalararo nomlash), ko‘p tillilik (kross-tiliy moslik) va operatsion kontekst (funksiya, UI yo‘li, affordans) bir vaqtning o‘zida hisobga olinishi zarur. Maxsus lug‘atlar (terminologik lug‘atlar) aynan shunday domenlar uchun tayanch manba bo‘lib, ular bir ma‘nolilik, aniq mikrostruktur va normativlikka intiladi. Yaqinda o‘tkazilgan tahlilda Windows terminlarining ingliz, turk va o‘zbek tillaridagi maxsus lug‘atlarda berilishi qiyoslangan, ularning mikrostrukturasi hamda normativ holati tahlil qilingan (Microsoft Computer Dictionary, TDK resurslari, AKT izohli lug‘ati va b.)

METODLAR VA O‘RGANILISH DARAJASI

Ingliz tilidagi Microsoft Computer Dictionary maqola mikrostrukturasi (lemma, so‘z turkumi pometa, intensional ta‘rif, mediostruktura havolalari)ni izchil qo‘llashi bilan ajralib turadi. Masalan, Cube, DDoS, directory lemmasi tahlili shuni ko‘rsatadiki, ta‘riflar yuqori turkum + farqlovchi belgilar asosida qurilgan, kollokatsiyalar domenni aniq chegaralaydi, see also havolalari terminlararo tarmoqni tiklaydi

Turk tilida Türk Dil Kurumu (TDK) va mutaxassislar tuzgan Bilgisayar Terimleri lug‘atlarida tarjima ekvivalentlari va izohlar keng beriladi. Biroq ba‘zi yozuvlarda lemma tanlovi va domen pometalari aniqlashtirish, ko‘lamni haddan tashqari tor talqin qilmaslik, see also bog‘lamlarini kuchaytirish zarurati qayd etilgan (mas., desk/desktop application, echo yozuvlari)

O‘zbek tilida Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari izohli lug‘ati Windows terminlarini ko‘p tilli ekvivalentlar bilan beradi; ammo ayrim maqolalarda (mas., mantiqiy disk, ACE) definitson yadro va terminlararo havolalarni (fizik disk, bo‘lim, hajm, ACL/ACE) aniqroq bog‘lash, “kirish nazorati” kabi normativ atamalarni bir xillashtirish taklifi bildirilgan

Adabiyotlar kesimida umumiy xulosalar: (i) variantlilik va driftni versiyalash orqali qayd etish zarur; (ii) ko‘p komponentli birliklar uchun kompakt, ammo operatsion ma‘lumotga boy mikrostruktur kerak; (iii) brend/o‘zlashmalar uchun ortografik-morfologik me‘yoriy qo‘llanma muhim; (iv) kross-tiliy xaritalashda (EN–TR–UZ) model-darajadagi moslik (kompaund → izofa/analitik birikma; V>N → nom-yasama)ni ko‘rsatish foydali.

Mazkur tadqiqot deskriptiv-analitik va korpusga asoslangan miqdoriy yondashuvlarning uyg'unligida olib borildi. Asosiy maqsad — turk tilidagi Windows foydalanuvchi interfeysi (UI) terminlarida takrorlanadigan morfologik-konstruktiv andazalarni aniqlash, ularning tuzilishi va funksional yukini tavsiflash hamda tarjima/lokalizatsiya jarayonlari uchun qayta foydalaniladigan “model-shablonlar” repertuarini ishlab chiqishdir. Shu maqsadda Windows 10/11 turkcha interfeysi matnlari negizida maxsus korpus tayyorlandi; termin birliklari lemma darajasida ro'yxatga olindi va ular bo'yicha morfologik hamda konstruktiv teglash amalga oshirildi.

Korpus tarkibiga menyu va bo'lim sarlavhalari, tugma nomlari, tizim sozlamalari, xavfsizlik parametrlarining atamalari, dialog oynalari va bildirishnoma elementlaridagi nomlar kiritildi; uzoq tavsif matnlari, kontekstga qattiq bog'liq bir martalik xabarlar hamda foydalanuvchiga mo'ljallangan umumiy maslahatlar korpusdan chiqarib tashlandi. Korpusga kiritishdan oldin matnlar texnik jihatdan birxillashtirildi: Unicode normalizatsiyasi (NFC), diakritik belgilarning tekislash, bo'shliq va chiziqcha variantlarini (–, —, -) me'yorlashtirish, katta-kichik harflar bo'yicha sarlavha shakli va tahlil uchun pastki harf (lowercase) nusxasini saqlash kabi bosqichlar bajarildi. Tokenlashda brend/o'zlashma birliklar (masalan, Wi-Fi, Bluetooth, OneDrive, BitLocker, TPM 2.0) uchun maxsus segmentatsiya qoidalari qo'llandi: chiziqcha va raqam-belgilar bilan birikkan shakllar normativ yozuv me'yorlari doirasida barqarorlashtirildi.

Ikki qatlamda olib borildi. Birinchi qatlamda umumiy morfologik xususiyatlar belgilandi: so'z turkumi (N, V, ADJ), derivatsion kelib chiqish (masalan, DER=V>N(-mA/-me), DER=V>N(-Im), DER=V>AGT(-I)CI), DER=N>ADJ(-II/-li), DER=N>ADJ(-sIz/-siz), DER=N>N(-IIk)), egalik va ko'plik kategoriyalari (Poss=3, Number=Plur), shuningdek, o'zlashma asos belgilari (Borrowed=Yes/No). Ikkinchi qatlamda konstruktiv model teglari berildi; bunda turk tiliga xos izafet va derivatsiya andazalari alohida sinflarga ajratildi: belirtisiz izafet [N + N-P3SG] (masalan, görev çubuğu, güvenlik duvarı, dosya gezgini), kamroq uchraydigan belirtili izafet [N-GEN + N-P3SG], fe'l negizidan nominalizatsiya [V + -mA/-me] (güncelleme, eşitleme), agentiv/asbob nomi [V + -(I)CI] (yönetici, bağdaştırıcı), sifat yasovchi [N + -II/-li] (şifreli birim) va [N + -sIz/-siz] (kablesiz ağ), nom hosil qiluvchi [N + -IIk] (güvenlik), shuningdek, o'zlashma asos + turkcha izafet/suffiks kombinatsiyalari [Borrowed + N-P3SG] (Bluetooth sürücüsü, Wi-Fi ağı). Suffixlarning unli uyg'unligiga ko'ra allomorf diapazonlari (-li/-lı/-lu/-lü; -sız/-siz/-suz/-süz; -cı/-ci/-cu/-cü/-çi/-çi/-çu/-çü) qoidaviy ravishda qamrab olindi. Har bir termin uchun segmentatsiya, affikslar ro'yxati, model tegi va minimal kontekst (UI yo'li: mas., Ayarlar > Ağ ve İnternet > Wi-Fi) qayd etildi.

Avtomatik tahlil bosqichida turkcha morfologik analizator yordamida lemma va affikslar ajratildi; so'ng konstruksion naqshlarni aniqlash uchun qoidaviy detektorlar ishlab chiqildi. Izafet andazalari uchun [N] [N-P3SG] ketma-ketligiga mos morfo-sintaktik signallar, derivatsion sinflar uchun esa suffiks allomorflarini qamrab oluvchi muntazam ifodalar (regex) hamda teg kombinatsiyalari ishlatildi. Avtomatik natijalar qo'lda verifikatsiyadan o'tkazildi: har bir model sinfi bo'yicha stratifikatsiyalangan namunalarning kamida bir qismi ikki annotator tomonidan mustaqil tekshirildi; tafovutlar adjudikatsiya orqali yakuniy etalon qatlamda birlashtirildi. Iшонchililigini baholashda Cohen κ ko'rsatkichi hisoblandi; $\kappa \geq 0,80$ qiymati “yaxshi kelishuv” mezoni sifatida qabul qilindi, past natijalar kuzatilgan sinflar uchun yo'riqnoma aniqlashtirilib, qayta teglash amalga oshirildi[9].

Miqdoriy tahlilda har bir model uchun type (tur) va token (uchrashuv) chastotalari hisoblandi; modellarning mahsuldorligi “yangi tur hosil qilish salohiyati” ko'rsatkichi orqali (ma'lum davrda modelga mos qo'shilgan yangi turlar nisbati) baholandi[10]. Terminlar UI ning asosiy semantik maydonlari (masalan, Ayarlar, Ağ va İnternet, Güvenlik va Gizlilik, Cihazlar va boshqalar) bo'yicha guruhlanib, “maydon \times model” taqsimotlari tuzildi; mustaqillik taxmini χ^2 testi orqali tekshirildi, kichik kutilma hollarda Fisher testi qo'llandi, ta'sir kuchi Cramér V bilan baholandi. Izafet tuzilmalarida bosh va ergash komponentlarning tipik juftliklari birikmalarning assotsiativ kuchini ko'rsatuvchi ko'rsatkichlar (PMI yoki t-score) yordamida aniqlanib, konstruktiv kollokatsiyalar xaritasi chizildi. Variantlilik va normalizatsiya nuqtayi nazaridan bir ma'no uchun

bir nechta konstruksiyalar mavjud bo'lgan holatlarda “variantlilik indeksi” hisoblab, UI bo'ylab izchillik darajasi tahlil qilindi.

Kross-tiliy moslik tahlilida turkcha terminlar inglizcha manba birliklari va o'zbekcha muqobillariga proyeksiya qilindi. Struktur jihatdan 1:1 (model mos), 1:n (turkchada qo'shimcha morfologik belgilanish) va n:1 (inglizcha birikma turkchada izafetga siqilishi) holatlari farqlanib, moslik/mos emaslikning tipik ssenariylari qayd etildi. Masalan, inglizcha taskbar kompaundining turkchada belirtsiz izafetga (görev çubuğu) mos kelishi yoki update (V>N) birliklarining [V + -mA/-me] nominalizatsiyasiga (güncelleme) o'tishi kabi o'zgarishlar struktur kartalashtirish orqali normativ tavsiyalar to'plamiga aylantirildi[11]. Ushbu tavsiyalar lokalizatsiya jarayonida termin tanlashni shablonlashtirish, variantlilikni kamaytirish va foydalanuvchi kognitiv yukini pasaytirish mezonlari bilan bog'landi.

Sifat nazorati bir necha darajada amalga oshirildi. Avvalo, yozuv me'yorlari (katta-kichik harf, chiziqcha, apostrof), unli uyg'unligiga ko'ra qo'shimchalarning allomorf tanlovi va o'zlashmalarda ortografik moslashuv (masalan, Wi-Fi + turkcha qo'shimcha, Bluetooth + izafet) ortografik audit orqali tekshirildi. Keyin, termin birliklari milliy normativ manbalar (TDK lug'atlari va Yazım Kılavuzu) va ishlab chiqaruvchining uslub yo'riqnomalari (Microsoft Turkish Style Guide) bilan solishtirildi; nomuvofiqliklar holatlarida terminning UI konteksti, foydalanuvchi tajribasiga ta'siri va modelning umumiy tizimga mosligi inobatga olindi. Nihoyat, “termiklik” mezonlari (birlikning UI doirasida barqaror nom sifatida ishlatilishi) kontekstual iboralardan farqlanib, korpusga faqat atamalik maqomga ega birliklar kiritildi.

Etik va qayta ishlab bo'lish talablariga qat'iy rioya qilindi: tahlil faqat ruxsat etilgan va ochiq manbalarga tayandi; mulkiy kontentni to'liq ko'chirishdan saqlanildi, natijalar asosan model darajasida tasvirlandi. Korpus tayyorlash skriptlari, ANNOTATSIYA yo'riqnomasi, qoidaviy detektorlar va statistik hisobotlar versiya-nazorat tizimida hujjatlashtirildi; zarur joylarda deterministik takrorlanish uchun tasodifiy boshlang'ich qiymatlar (random seed) belgilandi.

Tadqiqot yakunida uch asosiy artefakt taqdim etiladi: (i) ANNOTATSIYAlangan termin korpusi (lemma, segmentatsiya, affikslar, model teglari, UI konteksti), (ii) konstruksion naqshlarni aniqlovchi detektorlar (morfologik teglash bilan uyg'un qoidaviy modullar), (iii) model × semantik maydon taqsimotlari, kollokatsion xaritalar va lokalizatsiya uchun normativ “model-shablonlar” ro'yxati. Ushbu artefaktlar turk tilidagi Windows terminologiyasining morfologik-konstruktiv tizimini izchil qayta tiklashga, tarjima jarayonlarini standartlashtirishga hamda keyingi izlanishlarda (masalan, boshqa operatsion tizimlar yoki mobil platformalar) qiyosiy tahlil o'tkazishga xizmat qiladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Mikrostruktur intizomi. MCD yozuvlarida intensional ta'rif va mediostruktura bog'lamlari (see also) izchil; bu foydalanuvchi uchun tez identifikatsiyani ta'minlaydi. Turkcha va o'zbekcha lug'atlarda ayrim yozuvlar uchun domen ko'lami va ekvivalentlar xaritasini kengroq ko'rsatish zarur (mas., desktop application, echo, mantiqiy disk, ACE). Variantlilik va drift. Terminlar (mas., Windows Explorer/File Explorer) tarixi davomida nomlash o'zgaradi; lug'atlarda validFrom/validTo yoki “tarixiy nom” pometalarini kiritish foydali.

Ko'p komponentli birliklar. Izofa/analitik birikmalar uchun kompakt, ammo ma'lumotga boy ta'riflar kerak: bosh (giperonim) + farqlovchi atributlar + tipik kollokatsiyalar + UI yo'li.

Brend/o'zlashma normalizatsiyasi. Wi-Fi, Bluetooth, BitLocker kabi birliklarda brend grafikasini (katta harf, chiziqcha) saqlagan holda, turkcha/o'zbekcha izofa/affikslar bilan birlashtirish me'yorlari aniq ko'rsatilishi lozim.

Kross-tiliy moslik. EN kompaund → TR izofa (taskbar → görev çubuğu), EN V>N → TR -mA/-me (update → güncelleme), EN adj. comp. → TR -II/-siz (wireless network → kablosuz ağ); o'zbekcha mosliklarda analitik birikma va -li/-siz modellar ustun.

FLORe sinovi. ACE maqolasi uchun: F — subyektga berilgan huquq/audit; L — xavfsizlik deskriptori/ACL; O — ruxsat berish/rad etish/audit amali; Re — DACL/SACL, access mask, object. Mantiqiy disk uchun: F — OS ko'radigan saqlash birligi; L — C: D: E:; O —

bo‘limlash/mount; Re — fizik disk, bo‘lim, hajm. Bu andaza maqolalarni ixcham, ammo operatsion jihatdan foydali qiladi.

Normativ yorliqlar. Preferred/allowed/avoid yorliqlari (mas., desktop application — preferred; desk application — avoid) foydalanuvchi xatosini kamaytiradi; o‘zbekcha “kirish nazorati yozuvi” (ACE) kabi normativ shakllar lug‘at bo‘ylab izchil bo‘lishi kerak

XULOSA VA TAKLIFLAR

Qiyosiy tahlil Windows terminlarining leksikografik tavsifida uchta asosiy yo‘nalishni ajratdi: (i) mikrostruktur standart (intensional ta‘rif + domen/kontekst + see also), (ii) variantlilikni boshqarish (drift, sinonimiya, brend/o‘zlashma me‘yorlari), (iii) kross-tiliy moslikni model-darajada ko‘rsatish. Amaliy natija sifatida FLORe andazasi, normativ yorliqlar va versiyalash mexanizmlari taklif qilindi. TEI Lex-0/OntoLex-Lemon asosidagi ma‘lumot modeli bilan birga, ular Windows terminlari uchun izchil, versiyalanadigan va mashinada qayta ishlanadigan termin bankini yaratishga xizmat qiladi. Maqoladagi tavsiyalar o‘zbek tilidagi maxsus lug‘atlar sifatini oshirish, tarjima/lokalizatsiyada birlikka erishish hamda foydalanuvchi kognitiv yukini kamaytirishga qaratilgan. Asosiy empirik dalillar yuqorida ko‘rsatilgan maxsus lug‘atlar tahliliga tayangan holda ilgari surildi

Iqtiboslar / References / Сноски

1. Microsoft Computer Dictionary. — 5th ed. — Redmond, WA: Microsoft Press, 2002.
2. Türk Dil Kurumu. Bilgisayar Terimleri Karşılıklar Kılavuzu. — Ankara: TDK Yayınları, 2008.
3. Köksal, A. Bilişim Terimleri Sözlüğü. — Ankara: Türk Dil Kurumu, 1981.
4. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari izohli lug‘ati. — 3-nashr. — Toshkent: BMTTD (UNDP), 2022.
5. Zgusta, L. Manual of Lexicography. — The Hague: Mouton, 1971.
6. Atkins, B. T. S.; Rundell, M. The Oxford Guide to Practical Lexicography. — Oxford: Oxford University Press, 2008.
7. Cabré, M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. — Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins, 1999.
8. Sager, J. C. A Practical Course in Terminology Processing. — Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins, 1990.
9. Шведова Н.Ю. – Русская грамматика Том I (Фонетика, Фонология, Ударение, Морфология, Словообразования // Москва, 1980, С.122-123
10. Волынец Т. – Современный русский язык // способы словообразования УСР // Минск, 2003, С.5-10
11. Лекант П.А. – Современный русский-литературный язык//Москва, 2001, С.163

ISSN 2181-9696

Doi Journal 10.26739/2181-9696

«MAMUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»
JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000